

סנהדרין סב

משה שווערד

1. ספר מרגליות הים

ס"ב ע"א

א. ואי לא קבליה עליה באלוה לא כלום הוא. בהגה
שבחמו"ח כ' מלשון זה משמע דמותר לכתחילה וכ"כ המאירי וטעמא
דמילתא כיון דאיננה צורה שנעבדת משום ע"ז אלא מיראת אדם
ואהבת אדם לית לן בה, וגם מפני הרואים ליכא למיחש דכ"ע ידעי
דגזירת המלך היא להשתחוות לצורתו ולא דמי להא דפ"ק דע"ז יש
לו קוץ לא ישוח כו' דהתם בע"ז הנעבדת עסקינן דאף שאינו מתכוון
לקבל עליו באלהי אסור מפני הרואים, וכן יש ללמוד מדברי הר"ן
בחדושו למס' שבת כת"י עלה דחזא אנדרוטא כו' ובכך באנדרוטא
דאינה ע"ז ואיכא גזירת מלך שישתחוו לו אף לכתחילה מותר אלא
שמי שרוצה לקדש את השם יכול למסור עצמו על קדושת השם כמעשה
חנניא וחבריו וכמ"ש המאירי ולפ"ז לא קשיא לרבא מההוא דפ'
בן סו"מ שהקשו בתוד"ה רבא אמר פטור דהכא לאו בע"ז הנעבדת
עסקינן, ומה דאמרינן התם חוץ מע"ז ג"ע ושפ"ד היינו בע"ז הנעבדת
וכו' ואין ספק שאף התוס' בכתבם י"מ לחלק בין סתם ע"ז הנעבדת
לשם אלהות לע"ז הנעבדת מיראה ומאהבה כוונתם כדכתיבנא דההוא
דנקט שם ע"ז שם מושאל הוא ולא ע"ז הוא כלל אלא אנדרוטא,
אלא שמ"ש שם בתוס' עוד מתני' דהכא דאחד העובד משמע ליה
דאיירי בכה"ג דחוק כו' עיי"ש באריכות.

2. ספר מרגליות הים

ז. מאחת שם משמעון. ביד רמה דמ"ם פתוחה כסתומה
דמ"א, כדאמרינן בשבת גבי ספר תורה סתומות שעשאן פתוחות
כשר, מיהו הכא במתכוון לכתוב שמעון וכתב שי"ן מ"ם בלבד כיון
דלא אתעבידא כולה מחשבה דיליה לא קרי ליה עבודה שלימה.

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם משמעון. כתב רש"י (ד"ה אחת שהיא
הנה) דלהכי נקט שמעון, משום דשתי
אותיות ראשונות הוו להו שם במקום אחר,
כגון שם בן נח, וה"ה גד מגדיאל, דן מדניאל,
אבל נתכוין לכתוב שם אחר כגון נפתלי, ולא
כתב ממנו אלא שתי אותיות, לא מיחייב, שאין
כאן מלאכה בשום מקום. והקשה בתשו' תורת
מרדכי (או"ח סי' סה-ו) הא גם בנפתלי שתי
אותיות הראשונות הוא שם במקום אחר, והוא

שם עיר נוף הנזכר בכמה מקומות חסר וא"ו,
כגון (ישעיה יט-יג) "נשאו שרי נף", וכן (ירמיה
ב-טז) "גם בני נף", ותיירץ דאולי כיון דנתכוין
לכתוב שם איש, לא סגי במה שיש בזה שם
עיר או שום משמעות אחר, דאל"כ כמעט בכל
ב' אותיות יש למצוא איזה משמעות ותיבה
במקום אחר.

4. ספר מרגליות הים

ח. רש"י ד"ה אחת שהוא הנה כו' כגון נתכוון לכתוב שמעון ולא כתב אלא שתי אותיות. ולהכי נקט „שמעון“ משום דשתי אותיות ראשונות הוו שם במקום אחר כגון שם בן נח, וה"ה גד מגדיאל ודן מדינאל, אבל נתכוון לכתוב שם אחר כגון שם נפתלי ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות לא מחייב שאין כאן מלאכה בשום מקום. וצ"ע הן נף הוא שם מקום ע' ירמי' ב' ט"ז וא"כ הוי כמו שם משמעון ודן מדינאל, ויתכן דאם שבמקרא לפי המסורה הכתיב נף חסר וא"ו אבל בשטרות וכדומה כותבים מלא ו' ואם זה החסיר וכתב רק שתי אותיות לא מיחשב להתחייב.

5. ספר קובץ שעורים ח"ב - סימן כג

(ה) וי"ל עוד דרך אחרת בכוונת הר"ן, דלכאור' קשה בהא דמתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, דהרי טעמא דמתעסק פטור הוא מקרא דבה ולא מסברא והך קרא דבה כתוב בכל חייבי חטאות וגם חלבים ועריות הן מכללן והאיך אתיא הך מסברא דשכן נהנה ומפקא מקרא, ואיזו הכרח יש בזה שלא יהא אפשר לפטור בהן מתעסק מגזה"כ, וגם טעמא דר"ש דשרי דבר שאינו מתכוין מסברא צריך להבין איזו סברא יש בזה להתיר איסורין:

(ו) והנה מצינו שני סוגי מצוות (א) שעשית המעשה ע"י האדם היא גוף המצוה כגון שופר לולב וכו' (ב) שעיקר המצוה היא תוצאות המעשה כגון פדיון שבויים פריעת בע"ח פריה ורביה וכו', והחילוק הזה נפ"מ לכמה דברים כגון למ"ד מצוות צריכות כונה והתקוע לשיר צריך לחזור ולתקוע ובפריעת בע"ח מצוה אם פרע שלא בכונת מצוה לא נאמר שצריך לחזור ולפרוע, וכן במצות פ"ו שהמצוה היא שיהיו לו בנים והרי יש לו בנים אף אם לא כיון לשם מצוה אינו חייב לחזור ולהוליד בנים, וכן במצות ובערת הרע דהמצוה היא שיהא הרע מבוער אפשר לקיימא גם ע"י נכרי אף דאינו בר שליחות כמ"ש בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שנ"ז ובפ"ק דמועד קטן דף ט' כאן במצוה שאפשר לקיימה ע"י אחרים וכו' עיי"ש, וכה"ג גם באיסורין נמצא החילוק הזה היכא שהאיסור הוא שלא יעשה האדם המעשה אבל אם תיעשה המעשה מאליה אין בזה קפידיא כלל כגון במלאכת שבת וכדומה, ובזה דבר שאין מתכוין מותר דמעשה שנעשית בלא כונה אינה נחשבת על האדם אלא כאילו נעשית מאליה היא חשובה, ודוגמא לזה ברא"ש פ' השוחט דכשהפיל סכין בלא כונה שחיתתו פסולה אף דשחיתה לא בעיא כונה משום דלא הוי כח גברא וכאילו נשחטה מאליה, וה"נ באיסורין היכא דהמעשה נעשית מאליה אין בה איסור כלל, ומשו"ה שרי ר"ש בדבר שאינו מתכוין, וכן י"ל לענין מתעסק דגלי קרא דגם בזה נחשב כאילו נעשית המעשה מאליה ולא ע"י האדם וממילא אין כאן איסור כלל, אבל בחלבים ועריות דהמעשה מצד עצמה גם בלא האדם הוא דבר אסור מה שהגיעה להאדם הנאה מאכילה אסורה, וגם אם לא נחשבנה על האדם אלא כאילו נעשית מאליה מ"מ גם ע"ז הקפידה התורה שלא תגיע הנאת אסור אל האדם, וע"כ לא מהני בזה הא דבמתעסק אין המעשה נחשבת על האדם, ומשום הכי חייב מתעסק בחלבים דבזה לא מהני מה דגלי לן קרא דנחשבת המעשה כאילו נעשית מאליה:

(ז) ולפי"ז נמצא דאף דשריותא דאינו מתכוין הוא מסברא ובמתעסק הוא מגזה"כ ולא מסברא, אבל לאחר דגלי לן קרא, שני הדינין הם מטעם אחד דבשניהם אין המעשה נחשבת על האדם ושפיר הוכיח הר"ן ממתעסק לאינו מתכוין, דמה"ט דלא מהני מתעסק לפטור בחלבים ועריות ה"ה והוא הטעם באינו מתכוין דליכא למישרייה באיסורי אכילה, דאפילו אם נחשב את המעשה כאילו נעשית מאלי' ג"כ הוא דבר אסור שהקפידה עליו תורה, ולפירושו זה אינו מתכוין אסור באיסורי אכילה וביאה אפילו בגוונא דלא הוי פסיק רישא, ונראה דכן הוא גם בשאר איסורין דוגמתן היכא שהקפידה התורה על המעשה מצד עצמה כגון ברציחה ג"כ דבר שאינו מתכוין אסור. [וצ"ע קצת בתוס' סנהדרין דף פ"ה לענין חובל באביו ואינו מתכוין].

(ח) וצ"ל לפי"ז דמה שחילק הר"ן בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה טעמא דמילתא הוא משום דדוקא באיסורי אכילה האיסור הוא על המעשה מצד עצמה אף כשלא נעשית ע"י האדם, אבל באיסורי הנאה האיסור הוא רק אם האדם נהנה מהן ולא אם הגיעה אליו ההנאה מאליה דבזה לא הקפידה תורה, ואיסור כלאים דומה בזה לאיסורי הנאה ולא לאיסורי אכילה

כדמוכח להדיא בדברי הר"ן, אלא דקשה מאי טעמא שרי גם פ"ר באיסורי הנאה ולמה יגרע מכל האיסורין דמודה ר"ש, ואין לומר דבלא כונה לא נהנה כלל דא"כ גם לר' יהודא תישתרי להנות בלא כונה באיסורי הנאה, ומהר"ן מוכח דתלוי בפלוגתא דר"י ור"ש שהרי הביא ממוכרי כסות מוכרין כדרך וזה אינו אלא לר"ש אבל לר"י אסור במוכרי כסות, ואי נימא דבאינו מתכוין לא נהנה כלל ור"י דאסר סבר דאיכא הנאה גם בלא כונה, א"כ אין זה שייך לפלוגתא דר"י ור"ש בשאר דוכתי וצ"ע:

6. תורת חיים מסכת סנהדרין דף סב עמוד א

מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא. כלומר אודה לו שהוא גדול ממני בתורה ושאני ראוי לשמש לו כתלמיד המשמש לרבו וכה"ג איתא בפ' כיצד הרגל גבי הא דאמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בתחומא דאמר ליה לכי תשמש לי כלומר לכשתודה לי שאני גדול ממך בתורה ושאתה ראוי לשמש לי כתלמיד המשמש לרבו ונקט הכא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא משום דקיימא לן תלמיד אל יכנס עם רבו למרחץ אלא אם כן רבו צריך לו שישמשנו.

בענין חילוק מלאכות

ספר ירושלים במועדיה- ירח האתנים- הרה"ג אביגדור נבנצל

שני הימים של ראש השנה נחשבים, לכמה ענינים, ליום אחד ארוך – יומא אריכתא (ביצה ד ב). וטעמו של דבר שדינם כיום ארוך, מבואר הוא בגמ' וברש"י (שם), שהוא משום שמתחילה לא מחמת הספק עשו את היום השני אלא מדין ודאי, כי הרי נהגו בשניהם קודש גם כשכבר ידעו שיקדשו את יום המחר

יומא אריכתא של ראש השנה, כיום בריאתו של אדה"ר

קא

פניני איתנים

לר"ח. ומכל מקום, נראה לבאר שבאמת שני ימים אלו, יום אחד הם בשורשם ונחשבים, לכן, כיום אחד ארוך.

בבריאתו של עולם מצאנו, שאמנם נשלמה מלאכת הבריאה בששת ימי בראשית, אולם האש לא נכללה במלאכת ששה ימים, אלא נבראה במוצאי שבת (פסחים נד א). מדוע במוצאי שבת ולא נבראה גם היא בששת ימי בראשית. והדבר צריך ביאור, מפני מה יצאה אש מכלל שאר הנבראים, להיברא במוצאי שבת.

וביארנו במקום אחר, שדבר זה שנשארה האש להיבראות במוצאי שבת, סימן וראיה יש בו על חשיבות יום השבת מצד עצמו, וכי קדושתו עומדת לעד. שהרי אילו היה ה' שובת ביום השביעי, לאחר שנגמרה מלאכת הבריאה לחלוטין בששת הימים שעברו, היה מקום לומר שאין שום ייחודיות ליום השביעי, ומה שנבחר הוא למנוחה, רק משום ש"במקרה" נגמרה כל המלאכה ביום ששי.

אולם בכך שהשאיר הקב"ה מלאכה שלא עשאה בששת ימי בראשית, ובכל אופן בחר את יום השבת ליום מנוחה וקדושה, אות היא שיום השבת הוא יום הנבחר מצד עצמו.

והוספנו לבאר, שאולי זה הטעם שישנו תנא הסובר שהבערה ושונה היא משאר ל"ט המלאכות, שאינה באיסור סקילה אלא באיסור לאו בעלמא, ולכאורה מפני מה נשתנתה מלאכת הבערה מהאחרות להתחייב עליה בלאו ולא בכרת וסקילה.

ויתכן שכאמור, הרי האש לא נבראה עד מוצ"ש, נמצא שממלאכה זו לא שבת ה' בשבת הראשונה, ואין היא חלק מבריאת ששת ימי בראשית. ומכיון ששבתתנו ממלאכות בשבת, היא אות על כך שהקב"ה ברא את עולמו בששת ימי בראשית, לכך שונה היא השבתה ממלאכת הבערה, ושונות הן הלכותיה.

אולם צריך עדיין להוסיף, מדוע דווקא בריאת האש נותרה למוצאי שבת. יתכן לבאר כך, על פי מה שמובא במדרש, שאותו יום שישי שנברא בו האדם, לא שקעה חמה, והיה זה יום ארוך, המורכב משלושים ושש שעות

– י"ב שעות של יום שישי, י"ב שעות של ליל שבת וי"ב שעות של יום שבת (ע' פסיקתא רבתי מז').

לפי זה, מכיון שעד צאת השבת, לא היה צורך להאיר את החשיכה, כי היה זה יום ארוך, ומאחר שעיקר הצורך של האדם באש, הוא בלילה להאיר, הרי שלא היה צורך בבריאת האש עד שירדה חשיכה לעולם והוצרך אדם לאור. לפיכך לא היתה האש בכלל בריאת העולם בששה ימים.

אותו יום שנברא בו אדם הראשון, ראש השנה היה. באותו יום, לא ירדה חשיכה לעולם⁸, ולכן הוא ויום שבת שלאחריו נחשבים כיום אחד ארוך, שבו נברא האדם. זוהי, אם כן, גם הסיבה ששני ימי ראש השנה נחשבים ליום אחד ארוך.

7. כעין זה איתא גם בב"ר פ' יא, ובשני המקומות נראה שהאורה ששימשה בשבת כל ליו שעות, היתה זו האורה המיוחדת של ששת ימי בראשית, שאינה תלויה בזריחת החמה ובשקיעתה. אורה זו, רצה הקב"ה לגונוה לצדיקים, אלא שלכבוד שבת השאיר אותה, כדי שלא יצטער אדה"ר שעדיין לא ראה חשיכה ולא ידע מה היא. ומשמע שאדרבה, החמה אכן שקעה, וכדי שלא להפחידו לאדם, השאיר הקב"ה את האורה לכבוד שבת עד צאתה, וכך מפורש במדרש רות פ' ח אות ג, דלכבוד שבת לא גנז הקב"ה את האורה, וכיון ששקעה חמה בליל שבת, עדיין המתינה אותה אורה משמשת. אמנם כדברינו כאן, יש קצת משמעות בילקוט תהלים תתמג, שלא נאמר בשבת ויהי ערב ויהי בוקר, אולם בילקוט שם תתפח מבואר כבמדרשים הנ"ל, ששקעה חמה בליל שבת ושימשה האורה. ומכל מקום, גם אם האורה היא זו ששימשה ברציפות, הרי שלא היה צורך באש להאיר, ונמצאו שני ימים אלו כיום אחד ארוך שאין בו חשיכה.

"חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ביו"ט"
 (מכות כא ב). פירוש: בשבת העושה כמה מלאכות
 בהעלם אחד, חייב על כל אחת, אך ביו"ט אינו חייב
 אלא אחת על כולם.]- בשבת הנ"מ היא רק להתחייב
 חטאת בשוגג על כל מלאכה ומלאכה, אבל בעושה במזיד שחייב סקילה,
 הרי אי אפשר לחייבו יותר מסקילה אחת, ואילו ביו"ט, שאין בו חיוב
 קרבן בשוגג, הנידון הוא לענין העושה במזיד לחייבו מלקות].
 לענין יוה"כ, הסתפקו האחרונים (שער המלך שמיטה ויובל פ"א ה"א;
 טורי אבן מגילה ז ב) אם יש בו חילוק מלאכות, הן לגבי שוגג האם חייב
 על כל מלאכה ומלאכה חטאת, והן לגבי מזיד, האם חייב על כל מלאכה
 מלקות.

ביאור במהות
 השביתה בשבת,
 ביו"ט וביו"כ,
 והנפ"מ בזה לענין
 חילוק מלאכות
 וקרבן מוסף

פניני איתנים

ק"ז

אולי יש לצדד ולהכריע בספקם, לפי מה שנראה בביאור הטעם לכך שיש
 חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט²². שבת עיקרה זכר
 למעשה בראשית, שנשבות ממלאכה כדי שזכור שהקב"ה ברא שמים
 וארץ. במעשה בראשית כל מלאכה ומלאכה נעשתה לתכלית ומתוך חכמה
 - "ה' בחכמה יסד ארץ" (משלי ג יט). לכן, שביתה מכל מלאכה ומלאכה,
 יש בה משום זכר למעשה בראשית, ששבת ה' מכל מלאכה ומלאכה שעשה
 בששת ימי בראשית, ולכן העובר על שביתה זו, חייב על כל מלאכה שעשה.
 יו"ט, לעומת זאת, עיקרו זכר ליציאת מצרים. מטרת המצרים בהעבידם
 את ישראל, לא היתה תוצאת המלאכה בעצם, כי אם להעביד את בני
 ישראל בפרך, וכפי שנאמר "את פיתם" - ראשון ראשון פי תהום בולעו
 (סוטה יא א) והיינו שרצו רק לפרוך את ישראל ולשברם חלילה. לפיכך
 אין גם חשיבות לכל מלאכה בפני עצמה ביו"ט אלא לשביתה ממלאכה
 בכלל, ואין לחייב בו על כמה מלאכות שעשאו בהעלם אחד.
 לפי זה, הרי גם יוה"כ עיקרו לזכר יציאת מצרים, כשאר המועדים, ולכן
 יש לומר שאף הוא, אין בו חילוק מלאכות.

והבדל זה שבין שבת ליו"ט, יש בו נותן טעם גם להא דקרבן מוסף של שבת הוא רק שני כבשים לעולה, ואילו בשאר המועדות מביאים גם קרבן חטאת. משום ששבת היא זכר למעשה בראשית, שלא היה בו שום חסרון, לפיכך אין בה צורך לקרבן חטאת. אבל שאר המועדות שהם זכר ליציאת מצרים, והירידה למצרים נגרמה על ידי חסרון [כמ"ש בגמ' (נדרים לב א) שנתבע אברהם ונענש שירדו בניו למצרים ונשתעבדו בה], לכן מביאים בהם גם קרבן תיקון לחטא, שעיר חטאת.

[גם בר"ח מקריבים שעיר חטאת, והנה לעתיד לבוא נאמר (זכריה יג, ב) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". על פי פסוק זה מתבאר הנאמר במוסף דר"ח "ושעירי עזים [של חטאת ר"ח] נעשה ברצון, ובעבודת

22. בשעה"מ שם כ' בביאור הספק דיו"כ, שיתכן שרק בשבת יש חילוק מלאכות משום חומרא דסקילה, ולכן ביו"ט שאין בו סקילה אין בו חילוק מלאכות ולפי"ז הי"ה ביו"כ, או דילמא שאני יו"ט שאין בו אלא איסור לאו ולכן קל הוא משבת, אבל יו"כ שיש בו כרת, יהיה בו חילוק מלאכות. ועדיין יש מקום לאמור כאן, בביאור תוכן החומר שיש בשבת.